

*ШИЛОВЦЕВА Н.В., кандидат економічних наук, професор
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

ВПЛИВ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Стратегічний курс розвитку економіки України зорієнтований на формування її інноваційної моделі, але економічні та фінансові проблеми гальмують цей процес і не дозволяють країні досягти належного рівня інноваційного розвитку. Крім того, в Україні не розроблена чітка стратегічна програма інноваційного розвитку економіки, що може стати прямою загрозою для її економічної безпеки, оскільки наша держава відстає від розвинутих країн світу за технологічним розвитком на декілька десятків років [1, с. 10–12]. Подолання технологічного відставання та виконання країни зобов'язань щодо інтеграції у європейський освітній простір можливе за умови формування дієвого механізму управління знаннями, професійним розвитком і підготовкою інноваційних кадрів та надання пріоритетної ролі таким його ключовим факторам, як наука, освіта та виробнича сфера.

Сьогодні висококваліфіковані мотивовані професійно-мобільні працівники є головним чинником виробництва і визначальним фактором соціально-економічного прогресу. Проблеми національного ринку праці пов'язані зокрема з регіональною диференціацією рівня розвитку економіки, співвідношення попиту і пропозиції на робочу силу за професійно-кваліфікаційними ознаками. На національному ринку праці, як і на інших ринках, загострюється конкуренція серед найманих працівників і роботодавців. Тільки за умови комплексного поєднання науки і техніки, інтеграції знань і провідного досвіду, формування системи обміну та передавання знань буде створено принципово нове знання, здійснена підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних його засвоїти та трансформувати у продукти інноваційної праці. Всі три ключові компоненти не можуть функціонувати окремо, оскільки поодинокі вони не забезпечують ефективності професійного розвитку та підготовки інноваційного трудового потенціалу країни [2, с. 14–22].

Конкурентоспроможність працівників слід розглядати в контексті конкретної посади чи професії. Конкурентоспроможність національного ринку праці розглядають як комплексну категорію, що узагальнює соціально-трудова відносини, професійно-кваліфікаційний склад пропозиції робочої сили, а також попит на робочу силу з відповідною оплатою та умовами праці.

У період реформування економіки України відбувся перерозподіл кваліфікованої робочої сили, значна частина працюючих перейшла з виробничої сфери в тіньову зайнятість, сферу торгівлі, сферу послуг тощо. Поряд із цим існують проблеми підготовки і перепідготовки висококваліфікованих працівників. Тому в сучасних умовах необхідно посилити роль держави у регулюванні цих важливих процесів.

На ринку праці реалізується можливість:

- ◆ вільного вибору професії, галузі та місця діяльності;
- ◆ найму та звільнення відповідно до норм трудового законодавства, що захищає інтереси громадян щодо гарантій зайнятості, умов праці, її оплати;
- ◆ вільного руху трудового потенціалу, між регіонами, галузями та професійно-кваліфікаційними групами, що зазвичай заохочується поліпшенням умов життя і трудової діяльності. Цьому сприяє наявність розвинутих доступних населенню ринків високоякісного житла, споживчих товарів, культурних і духовних цінностей;
- ◆ збереження пріоритету кваліфікації освіти та дотримання встановленого законом гарантованого мінімуму зарплати, що забезпечує прожитковий мінімум, і регулювання доходів через податкову систему.

Робоча сила є товаром особливого роду, його виробничі творчі якості цілком визначають ефективність конкурентної економіки, її можливості щодо створення високоякісних товарів і комфортних послуг, масштаби і темпи науково-технічних і організаційних перетворень. Тому підготовка та випуск на ринок праці освіченої і творчо активної робочої сили, забезпечення її кваліфікаційної і територіальної мобільності є однією з першооснов економіки. Чим вищий загальний рівень розвитку економіки, чим складніші завдання вона вирішує, тим нагальніша потреба в робочій силі вищої кваліфікації. Такій робочій силі в розвинутих країнах світу в епоху НТР абсолютна більшість роботодавців і державних органів прагнуть створити найкращі виробничі та життєві умови, гарантуючи, за можливістю, і соціальну захищеність на ринку праці [3, с. 16, 17].

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується трансформаційними процесами. Позитивний результат таких перетворень не може бути досягнутий без виходу на якісно новий рівень кваліфікації робочої сили та її конкурентоспроможності. Система забезпеченості кадрами вже сьогодні має гнучко реагувати на зміни потреб виробництва, виявлені ринком праці.

Структура національного ринку праці формується в умовах суттєвої регіональної диференціації розвитку економіки і, як наслідок, за суттєвих розбіжностей попиту і пропозиції робочої сили, зокрема за професійно-кваліфікаційними ознаками. У депресивних регіонах, де спостерігається

більш високий рівень безробіття, знизився якісний склад трудових ресурсів під впливом певних чинників:

- ◆ тривалого безробіття значної частини населення, що зумовило втрату професійної компетенції робочої сили;
- ◆ перерозподілу певної частини кваліфікованої робочої сили в ті галузі і сфери, де переважає попит на малокваліфіковану робочу силу;
- ◆ звуження масштабів відтворення кваліфікованої робочої сили, яке зумовлене структурою попиту на відповідні професії;
- ◆ зниження рівня життя більшості сімей, що стає перешкодою отримання професійної освіти дітьми.
- ◆ Забезпечення конкурентоспроможності освіти нині потребує:
- ◆ перегляду кількості і структури закладів вищої освіти, а також навчальних напрямів і спеціальностей, приведення їх у відповідність до потреб економічного розвитку;
- ◆ запровадження градації вищих навчальних закладів, розробки відповідних положень і проведення акредитації навчальних закладів на відповідність цим положенням;
- ◆ створення умов для реалізації принципу автономності вищих навчальних закладів. Вища школа України має багаті традиції демократичного управління, закладені у статuti навчальних закладів, зокрема, виборність керівного професорсько-викладацького складу. Слід переглянути статuti навчальних закладів і звільнити їх від невласливих нашарувань;
- ◆ введення системи моніторингу якості освіти. Контроль якості доцільно зосередити не тільки на навчальному процесі, кадрах, науково-методичному забезпеченні, матеріальній базі, а, у першу чергу, на відповідності знань студентів вимогам ринку праці;
- ◆ забезпечення прямого зв'язку між сферою освіти і ринком праці [4, с. 4–9].

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Україна – 2015: Національна стратегія розвитку // Громадсько-політичне об'єднання Український форум. – К.: 2008.
- 2 Данилишин Б., Куценко В. Освіта, наука і виробництво у контексті вимог Болонської декларації / Б. Данилишин, В. Куценко // Вісник НАН України. – 2007. – № 3. – С. 14–22.
- 3 Гриньова В.М., Самойленко В.В. Ринок праці: теоретико-методологічні засади та напрямки розвитку: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 16–17.
- 4 Колот А. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А. Колот // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 4. – С. 4–9.